

Riktlinjer toxiska läkemedel i Region Värmland

Anna Skinning och Anna Nylund, Läkemedelscentrum
Arvika, Torsby och CSK, hösten 2024

Bakgrund

- AFS 2005:5, ändring 2009:6. Krävs lokala anvisningar.
- Första versionen AFS 1999:11, utifrån den utarbetades två delar av anvisningar för Landstinget i Värmland. Dessa har sedan inte uppdaterats.
 - Del 1 Cytostatika och andra cytotoxiska läkemedel
 - Del 2 Läkemedel med bestående toxisk effekt
- Finns flertal studier om riskerna vid hantering av cytostatika. Fler och fler undersökningar visar att det finns antibiotikakontamination i läkemedelsrum och övriga lokaler på vårdenheter. Många nya läkemedel är av typer som kan medföra antikropps bildning, dessa behöver hanteras med försiktighet.

Ny uppdatering på gång 1 januari 2025

AFS 2005:5 Cytostatika och andra läkemedel med bestående toxisk effekt

1 § Dessa föreskrifter gäller arbete där det finns risk för exponering för sådana läkemedel som genom sina toxikologiska egenskaper kan orsaka bestående skada. Med sådana läkemedel avses följande.

1 a) Läkemedel beträffande vilka LäkeMedelsverket angivit eller preliminärt angivit att de tillhör grupp L01, Cytostatiska/cytotoxiska medel, enligt ATC-klassificeringen (Anatomical Therapeutic Chemical Classification system).

b) Andra läkemedel med cytotoxisk effekt.

2. Läkemedel som medför risk för uppkomst av överkänslighet och som genom sina toxikologiska egenskaper kan orsaka bestående skada.

3. Läkemedel, utom anestesigaser, som används som inhalationsläkemedel och som genom sina toxikologiska egenskaper kan orsaka bestående skada.

Som särskilt farliga läkemedel betecknas i dessa föreskrifter de läkemedel som angivits under 1. Det gäller dock inte läkemedel som innehåller monoklonala antikroppar som tillhör grupp L01 om en riskbedömning visar att hanteringen inte medför allvarlig hälsorisk genom cytostatisk eller cytotoxisk verkan. I dessa fall får de hanteras som läkemedel som angivits under 2.

Riskmedvetenhet

Finns inget tydligt regelverk med gränsvärden utan mycket bygger på försiktighetsprincipen och en riskmedvetenhet.

Hur har riktlinjerna utarbetats?

Två arbetsgrupper bestående av representanter från:

- LMC (sammankallande)
- HR
- Regionhälsan
- Regionservice
- Sjuksköterskor från olika verksamheter
- Fackliga representanter (separat möte)
- Materialansvarig (separat möte)

Dokument för toxiska läkemedel i regionen

- Riktlinje *Hantering av cytostatika/cytotoxiska läkemedel* (RIK-29340)
- Riktlinje *Hantering av läkemedel med potentiellt bestående toxisk effekt* (RIK-29339)
- Lista över *Läkemedel med potentiellt bestående toxisk effekt och cytostatika* (INS-28579)
- *Riskbedömningsblankett cytostatika och läkemedel med potentiellt bestående toxisk effekt* (FOR-29542)

*Cytostatika/cytotoxiskt läkemedel,
kräver särskild hantering*

Riskbedömning

- Lista med riskläkemedel och enligt vilken riktlinje de ska hanteras
- Riskbedömningsgrupp planeras (LMC, regionhälsan, läkare och/eller sjuksköterskor från berörda verksamheter)
- Blankett för riskbedömning
- Uppmärkning av preparat som påminnelse

Ansvar/arbetsmiljöarbete

- Arbetsgivaren ansvarar för:
 - Riskanalys av arbetsmiljön
 - Utbildning
 - Förutsättningar för säker läkemedelshantering
- Arbetstagaren ansvarar för:
 - Följa föreskrifter, riktlinjer och lokala rutiner
 - Rapportera avvikelser

Iordningställande och administrering

Samtliga läkemedel ska iordningställas och administreras så att exponeringen minimeras. Den som vid inandning eller hudkontakt med läkemedel visat tecken på överkänslighet för en viss typ av läkemedel skall inte tillreda denna typ av läkemedel.

Personlig skyddsutrustning ska alltid användas vid hantering av dessa läkemedel och ska bytas vid arbete med andra läkemedel.

Personlig skyddsutrustning

- Skyddsutrustningen ska endast användas i den lokal där arbetet utförs
- Personlig skyddsutrustning
 - Nitrilhandskar
 - Visir vid risk för stänk
 - Andningsskydd FFP3 vid krossning av läkemedel
 - Skyddsrock med hel front och lång ärm (cytostatika/cytotoxiska läkemedel)

lordningställande och administrering

6 § Läkemedel får endast tillredas i lokal som är särskilt avsedd och inredd för ändamålet.

lordningställande och administrering

- Skyddsutrustning
- Underlägg med plastad undersida
- Handtvätt före och omedelbart efter
- Arbetsytan ska torkas med alkoholbaserat ytdesinfektionsmedel

lordningställande och administrering

7 § Sådan teknik och sådana hjälpmedel skall användas vid tillredning och administrering av läkemedel att risken för exponering via luftvägar, huden och ögon minimeras.

lordningställande och administrering

- Slutna system exv:
 - Cyto-set
 - Mix-Ad-set
 - OLAV+spike med SWAN-LOCK
 - (PhaSeal, Texium, Chemfort m.fl.)
- Aggregatet ska fyllas med ren infusionslösning
- Sprutor med luer-lockfattning
- Färdigberedda lösningar framför torrs substans
- Undvika brytampuller
- Krossning/delning
 - Upplösning i po/enteral spruta
 - Silent Knight

lordningställande och administrering

- Det är viktigt att tänka igenom hela läkemedelshanteringskedjan. Ett ”slutet system” ska vara slutet hela vägen om det inte ersätts av en likvärdig säker hantering.
- Stickskyddade kanyler i första hand som kan kasseras med övrigt avfall i plastpåse som sedan slängs i gul tunna (undantag intratekal administrering).

Riktlinjerna berör många verksamheter

Utöver enheter som iordningställer och administrerar läkemedel så berörs många andra verksamheter:

- Lokalvård
- Transport
- Fastighetsservice
- Tvätthantering
- Obduktion
- Operation

Avfall/utsöndringar

- Allt kontaminerat material läggs i en plastpåse som försluts och läggs i gul tunna märkt "Cytostatika och läkemedelsförorenat avfall".
- Använda kanyler ska läggas i behållare för "stickande och skärande". Behållaren ska hållas stängd och bytas minst en gång per vecka. Gäller ej cytostatika/cytotoxiska läkemedel.
- Hantering av kräkning, blod, dränagevätska, urin och avföring. Gäller även 7 dygn efter behandling. Detta gäller endast för cytostatika/cytotoxiska läkemedel.

Spill

- Spillbox för cytostatika/cytotoxiska läkemedel
- Dubbla handskar
- Spill på ytor
 - Torkas upp omedelbart
 - Undvik svepande rörelser
 - Rengör med rengöringsmedel och vatten. Torka därefter med alkoholbaserat ytdesinfektionsmedel

Spill

- Spill på textilier
 - Byts omedelbart, därefter dusch/rejäl rengöring av person/material
 - Tvätthantering beroende på läkemedel
- Spill på oskyddad hud
 - Skölj med rikligt med vatten i minst 5 min
 - Tvätt därefter med tvål
- Stänk i ögonen
 - Kontaktlinser ska tas ut direkt
 - Skölj omedelbart med vatten/steril isoton NaCl i minst 15 min
 - Kontakta ögonläkare/akuten vid kvarstående besvär

Städning

- Regelbunden städning är av största vikt för att undvika spridning.
- Om läkemedelsrummet/läkemedelsvagn är belamrade med läkemedelsförpackningar, pärmar, journaler eller andra föremål kan det bli svårt att rengöra.
- Bristfällig rengöring ökar risken för personalen att exponeras för läkemedelsdamm.
- Patienttoaletten är särskilt utsatt område. Viktigt med noggrann rengöring.

Transporter

Vid upptäckt av läckage i samband med transport, endera från apoteksleverantör eller regionens läkemedelsberedning, ska detta hanteras enligt försiktighetsprincipen.

Handskar ska användas och inandning direkt över spillet ska undvikas. Sker spill/läckage under transport ska läkemedelsberedningsenheten kontaktas för stöd angående sanering.

Service av bänkar och ventilation

Arbete med filterbyte, service av säkerhetsbänk med tillhörande ventilationskanaler samt rengöring av sådan utrustning får endast utföras av den som väl känner till riskerna och fått muntlig och skriftlig instruktion om hur de skall undvikas.

Anpassad personlig skyddsutrustning, inklusive andningsskydd, skall användas när inte tillräcklig säkerhet kan uppnås på annat sätt.

Länkar

- Riktlinje [Hantering av cytostatika/cytotoxiska läkemedel](#) (RIK-29340)
- Riktlinje [Hantering av läkemedel med potentiellt bestående toxisk effekt](#) (RIK-29339)
- Lista över [Läkemedel med potentiellt bestående toxisk effekt och cytostatika](#) (INS-28579)
- [Riskbedömningsblankett cytostatika och läkemedel med potentiellt bestående toxisk effekt](#) (FOR-29542)